

FÖRDJUPNINGSTEMA HEDER

Könsstympning av flickor

Faktablad för dig som arbetar i förskolan

Könsstympning är en skadlig och olaglig tradition som kan vara en del av det hedersrelaterade våld och förtryck som flickor och kvinnor utsätts för. Det är en sedvänja som innebär att flickors könsorgan skadas eller skärs bort. Det är oftast flickor mellan 4 och 14 år som könsstympas, men även spädbarn kan utsättas. Barn i förskolan kan med andra ord redan vara eller befinna sig i riskzonen för att bli könsstympade.

I det här faktabladet får du lära dig mer om könsstympning av flickor och vad du som arbetar inom förskolan kan göra för att förebygga och upptäcka det.

Fakta om könsstympning

Könsstympning görs för att kontrollera flickors och kvinnors sexualitet, det kan till exempel handla om att försäkra sig om att en kvinna är oskuld när hon gifter sig eller ses som en vuxenritual. Det finns inga medicinska skäl till könsstympning. Företeelsen kallas ibland också för omskärelse, men i den här texten använder vi ordet könsstympning. I mötet med individer är det dock viktigt att du använder det begrepp som personen själv använder.

Det finns olika typer av könsstympning

Könsstympning kan se olika ut. Världshälsoorganisationen WHO delar in könsstympning i fyra olika typer. Det är ett spann från att klitoris prickas eller skadas med ett vasst föremål, till att blygdläpparna skärs bort helt och fästs ihop så att det bara finns en liten öppning där kiss och mensblod kan rinna ut. Ibland är det en kombination av olika typer av skador.

Könsstympning är ett ingrepp som kan medföra livslånga fysiska konsekvenser i form av svår smärta, svårighet att urinera, infektioner och förlossningskomplikationer. Det kan också ge psykiska konsekvenser eftersom en könsstympning påverkar förmåga till sexuell njutning. En person som varit med om könsstympning kan ha svåra minnen medan andra flickor eller kvinnor inte minns övergreppet. Det behöver inte betyda att det inte får konsekvenser för flickan eller kvinnan. Oavsett vilken typ av könsstympning det handlar om kan det innebära livslånga fysiska och psykiska svårigheter.

På 1177 går det att läsa mer om [könsstympning](#). Jämställdhetsmyndigheten har också en sida om [könsstympning som riktar sig till personal i förskolan](#).

Det är svårt att veta hur många som utsätts

Det är svårt att veta exakt hur många som har utsatts eller är i riskzonen för att utsättas för könsstympning. Socialstyrelsen uppskattar att ungefär 68 000 kvinnor och flickor i Sverige kan ha utsatts för könsstympning. Socialstyrelsen baserar sin uppskattning på antalet utrikes födda kvinnor och flickor och förekomsten av könsstympning i ursprungslandet.

Socialstyrelsen uppskattar också att mellan 13 000 och 23 000 flickor riskerar att utsättas för könsstympning. Anledningen till att det är svårt att uppskatta hur många flickor och kvinnor som drabbas är att det finns en osäkerhet i den självrapportering som genomförs i ursprungsländerna. Vissa länder har inte heller uppdaterat sina siffror på flera år. I Sverige är könsstympning olagligt och då blir det viktigt att hålla det som en hemlighet inom familjen och släkten. Det är också svårt för en utomstående att upptäcka att någon har blivit utsatt, eftersom skadorna finns på en del av kroppen som oftast täcks av kläder. Vissa typer av könsstympning går heller inte att se. Trots det har förskolan en unik möjlighet att vid blöjbyte eller toalettbesök upptäcka om ett barn har blivit utsatt för könsstympning.

All könsstympning av flickor är olaglig

Sedan år 1982 könsstympning förbjuden i Sverige. Straffet för att utföra en könsstympning kan vara upp till tio års fängelse.

Det här är olagligt:

- att planera, förbereda eller utföra en könsstympning på flickor eller kvinnor
- att försöka få någon annan att utföra en könsstympning
- att inte förhindra en könsstympning.

Vårdnadshavare kan alltså dömas för brott både om de själva har varit ansvariga för att ett barn blir könsstympat eller om de inte i tillräcklig hög grad har skyddat barnet från att bli det. Även könsstympning som genomförs på en svensk medborgare utomlands är olagligt.

Tecken på att en flicka har blivit utsatt för könsstympning

Du som arbetar i förskolan har stora möjligheter att se tecken hos en flicka som tyder på att hon kan vara utsatt för könsstympning. Här är sex fysiska tecken som du kan uppmärksamma:

- Barnet har återkommande urinvägsinfektioner.
- Barnet har svårt att kissa, går ofta på toaletten eller tar lång tid på sig vid toalettbesök.
- Barnet har huvudvärk. Det kan bero på att barnet dricker för lite på grund av att det är svårt och smärtsamt att kissa.
- Barnet har smärta i underlivet, magen eller ryggen.
- Barnet kan ha svårt att sitta eller röra sig som vanligt, och kanske undviker vissa rörelser helt.
- Barnet har svårt att delta i förskolans aktiviteter.

Var särskilt uppmärksam på om ett barn har varit frånvarande från förskolan under en längre period och uppvisar något eller några av de här symtomen när hon kommer tillbaka till verksamheten.

Ett tillfälle där du som arbetar på förskolan kan upptäcka att ett barn har blivit könsstympat är om du byter blöja på barnet. Det kan ibland vara svårt att se tecken på könsstympning, men du kan titta efter synliga skador eller märken som tyder på att barnet blivit utsatt.

Andra tecken på att ett barn har blivit utsatt för könsstympning kan vara

- beteendeförändringar
- koncentrationssvårigheter.

Riskfaktorer för könsstympning

Det finns ett antal faktorer som kan innebära att ett barn befinner sig i riskzonen för att könsstympas. Här är elva sådana riskfaktorer:

- Familjen eller släkten kommer från ett land där könsstympning är vanligt.
- Familjen eller släkten kommer från ett land där det finns hedersnormer.
- Det finns starkt inflytande på barnets familj från släktingar i hemlandet.
- Barnets vårdnadshavare är positiva eller ambivalenta till könsstympning.
- Barnets mamma eller andra släktingar är könsstympade.
- Barnets syskon har blivit utsatta för könsstympning.
- Familjen planerar en utlandsvistelse till ett land där könsstympning förekommer.
- Familjen har en låg grad av integrering i det svenska samhället.
- Barnets vårdnadshavare har låg utbildning (personer med högre utbildning bryter oftare mot traditioner och hedersnormer).
- Barnets vårdnadshavare har åsikter om, eller förbjuder, barnet att delta i aktiviteter i förskolan som handlar om barnets rätt till sin sexualitet och sin egen kropp.
- Barnets ålder. Flickor könsstympas ofta från fyra års ålder, men det förekommer även hos spädbarn.

Det är viktigt att vara uppmärksam på att riskfaktorer som exempelvis låg utbildning eller låg grad av integrering i sig inte behöver innebära en ökad risk för könsstympning.

Så kan du prata med vårdnadshavare

Ett förebyggande arbete med att informera och stödja vårdnadshavare är viktigt för att de ska våga gå emot familj och släkt. Samtidigt är det viktigt att inga vårdnadshavare känner sig utpekade för att de kommer från ett land där könsstympning förekommer. Därför behöver du och dina kollegor vara tydliga med att ni alltid har samtal med alla vårdnadshavare om allt som rör barnens trygghet och säkerhet, oavsett vilka risker det gäller.

Ju tidigare du tar upp det här ämnet, desto större möjligheter har du att nå fram och förankra information om könsstympning hos barnets vårdnadshavare. Du kan till exempel prata om det vid inskolningssamtalet med hjälp av informationsmaterial om könsstympning.

Du kan också undersöka om din förskola kan samverka med BVC för att gemensamt ordna samtalsgrupper om hedersrelaterat våld och förtryck. Bjud gärna in papporna till samtal och träffar när du ger information. Det är viktigt att de är med i arbetet för att motverka könsstypning.

Könsstypningspasset - ett stöd för att stå emot påtryckningar

Ett stödmaterial som du kan ladda ner och använda i samtal med vårdnadshavare är [Könsstypningspasset](#) från Nationella samordningen mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Du kan också ge det till andra personer som behöver stöd och argument mot könsstypning. Könsstypningspasset finns på nio olika språk.

Gör en orosanmälan om du misstänker att ett barn riskerar att könsstympas

Du som arbetar i förskolan har anmälningsplikt. Det innebär att du måste anmäla till socialtjänsten om du misstänker eller vet att ett barn riskerar att utsättas för könsstypning. Du måste alltså inte veta att ett barn har blivit utsatt, det räcker att du känner en oro för barnet.

Du kan alltid ringa Nationella stödtelefonen för att få råd och stöd om hur du ska tänka och agera. Telefonnummer till stödtelefonen är 010-223 57 60. [Här hittar du mer information om nationella stödtelefonen.](#)

Du kan gå in på [Utrikesdepartementets webbplats](#) dit både myndigheter och privatpersoner kan vända sig i en akut nödsituation för att få råd och stöd om hur du ska tänka och agera.